

Osady deglacjacyjne zlodowacenia warty we wschodniej części regionu łódzkiego

Zbigniew Rdzany*

Wschodnia część regionu łódzkiego odznacza się charakterystycznymi układami przestrzennymi osadów oraz form glacjacji i deglacjacji lądolodu warciańskiego. Ograniczając analizę tylko do cech osadów dostrzegamy szczególnie czytelne prawidłowości ich rozmieszczenia, zróżnicowania facjalnego oraz występowania zaburzeń, co pozwala wyjaśnić wiele problemów geomorfologicznych tego obszaru.

Najwyżej wzniesiona i najbardziej urozmaicona zachodnia część Wzniesień Łódzkich pomiędzy Zgierzem a Brzezinią, stanowi przykład przewagi skutków transgresywnej działalności lądolodu warty nad efektami jego zanikania. Osady warciańskie, jak wykazały głównie badania Klatkowej (m.in. 1972), odznaczają się dużym udziałem miąższych serii glacyfluwalnych i glin lodowcowych odłożonych w warunkach aktywnego lodowca. Utwory podścielające glinę warciańską są ponadto w wielu miejscach zaburzone glacytektonicznie, szczególnie bezpośrednio na północ od Łodzi. Deformacje te obejmują miąższe utwory plejstoceny starsze od gliny lodowcowej warciańskiej, a miejscami nawet osady neogenu (Dąbrówka–Strumiany).

Na pozostałym, znacznie rozleglejszym obszarze, obejmującym wschodnią część Wzniesień Łódzkich i przyległe od południa tereny Równiny Piotrkowskiej, dominują natomiast efekty zanikania lądolodu warciańskiego nad przejawami efektywności depozycyjnej aktywnego lodu lodowcowego. Wyraźniejszych zaburzeń glacytektonicznych tutaj nie stwierdzono, glina lodowcowa warciańska rozpościera się stosunkowo cienką warstwą,

zwykle o miąższości 1–3 m, w tym o niewielkim udziale osadów z odłożenia. Szczególne rozprzestrzenienie mają tu natomiast utwory wodnolodowcowe, przy tym w obszarach rozległych obniżen podłoża lądolodu — glacylimniczne. W większych kemach miąższość osadów wodnolodowcowych osiąga ponad 40 m (okolice Domaniewic, Zarzecza, Kochanowa, Pukinina i in.); jest więc ona wielokrotnością efektów aktywnej depozycji lądolodu. Znaczący jest tu także udział osadów ablacyjnych na stokach kemów i w obniżeniach międzykemowych. Są to cechy dokumentujące typowy i niezwykle rozległy obszar deglacjacji arealnej (Klajnert, 1978; Rdzany, 1997; Jaksa, 2004). W Polsce środkowej podobne cechy osadów i form warciańskich stwierdzono także w dorzeczu Warty (Krzemiński, 1974).

Analizy teksturalne i strukturalne osadów deglacjacyjnych pozwalają na opracowanie modeli pokazujących charakterystyczne dla zaistniałego tu typu deglacjacji zróżnicowanie przestrzenne basenów sedimentacji.

Literatura

- JAKSA A. 2004 — Zróżnicowanie środowisk akumulacji osadów kemowych w regionie łódzkim na podstawie analizy litofacjalnej. Arch. Zakład Geomorfologii UŁ, Łódź.
- KLAJNERT Z. 1978 — Zanik lodowca warciańskiego na Wysoczyźnie Skierniewickiej i jej północnym przedpoju. Acta Geogr. Lodz., 38: 1–149.
- KLATKOWA H. 1972 — Paleogeografia Wyżyny Łódzkiej i obszarów sąsiednich podczas zlodowacenia warciańskiego. Acta Geogr. Lodz., 28: 1–220.
- KRZEMIŃSKI T. 1974 — Geneza młodoplejstoceny rzeźby glacyalnej w dorzeczu środkowej Warty. Acta Geogr. Lodz., 33: 1–171.
- RDZANY Z. 1997 — Kształtowanie rzeźby terenu między górą Rawka a Pilicą w czasie zaniku lądolodu warciańskiego. Acta Geogr. Lodz., 73: 1–146.

*Zakład Geomorfologii, Wydział Nauk Geograficznych, Uniwersytet Łódzki, ul. G. Narutowicza 88, 90-136 Łódź